

24/12/2014

ניטור שיקום צומח במורד הירדן

מורד הירדן, ממוצאו מהכנרת ועד נהריים, נחשף מאז שנות השלושים של המאה העשרים לפיתוח, עיבוד חקלאי וזיהום שגרמו להתדרדרות משמעותית של המערכת האקולוגית לאורך הערוץ. בשנים האחרונות הוחל בתכנית לשיקום מורד הירדן, הנשענת על שלושה נדבכים עיקריים: א. שיקום פיזי של הערוץ, שמטרתו הגברת המורכבות המבנית והעשרת מגוון בתי הגידול. ב. שיפור איכות המים, באמצעות הרחקת גורמי הזיהום העיקריים – שפכים ומי המובל המלוח, והזרת מי כנרת במורד סכר אלומות.

ג. שיקום צומח.

במהלך חודשי קיץ 2014, עם תום השלב הראשון של עבודות השיקום הפיזי של הערוץ, החל שיקום הצומח במספר אתרים בין נפתול אום ג'וני בצפון לנפתול עובדיה בדרום. שיקום הצומח מתבצע באמצעות מני בר אופייניים לאזור, ממקור מקומי. זרעים וייחורים נאספו באזור, בתאום עם רט"ג, ושימשו כמקור צמחי לריבוי והכנת שתילים במשתלת הרדוף. הצמחים נשתלו בחיגור צומח אופייני לבתי גידול לחים, בהתבסס על תכנית שהוכנה ע"י אדר' ערן געש, בהתאם להמלצות האקולוגיות לשיקום מורד הירדן. השלמת שתילים שלא יקלטו תתבצע עד מאי – יוני 2015.

הצמחים נשתלו בחמש חגורות, בהתאם לחיגור צומח אופייני לבתי גידול לחים:

- ♣ קו המים: רצועה ברוחב של כ 1 מ' מקו המים. מליחות הקרקע ברצועה זו מושפעת ממי הירדן ומאפשרת בשלב זה שתילת מינים עמידים בלבד.
- ♣ אחו לח: רצועה המשתרעת עד מרחק של כ 4 מ' מקו המים, במקומות בהם שוקמה גדה מישורת נמוכה בגובה של עד כ 0.5 מ' מגובה פני המים בערוץ.
- ♣ גדה נמוכה: רצועה המשתרעת עד מרחק של כ 4 מ' מקו המים, במקומות בהם שוקמה גדה מתונה.
- ♣ גדה גבוהה: רצועה המשתרעת במרחק של כ 4-8 מ' מקו המים, במעלה הגדה המשוקמת.

♣ אזור יובשני: רצועה המשתרעת במרחק של כ 8-16 מ' מקו המים, במעלה הגדה המשוקמת. הצמחים נשתלו לאורך צינורות השקיה במרווחים של 1 מ', בהתאם למיקום הטפטפות, פרט לרצועת הצומח הראשונה הסמוכה למים, בה הלחות הגבוהה בשכבת הקרקע העליונה מייתרת את הצורך בהשקיה.

בכל אתרי השתילה מתבצעת החל מחודש אוגוסט 2014 תחזוקת כיסוח חודשית אחידה של קנה ואשל, ללא שימוש בחומרי הדברה. תחזוקת הכיסוח אמורה להמשך שלוש שנים.

מראה כללי של אזור שיקום הצומח בגדה המערבית של נפתול אום ג'וני

ספטמבר 2014.

דצמבר 2014.

מטרות

ניטור ארוך טווח, בהתאם לצרכים שהועלו על ידי רט"ג ורשות הניקוז, במטרה לבחון על יעילות תהליך השיקום ואת פעולות האחזקה הנדרשות לאורך זמן.

מתודולוגיה

הניטור יתמקד בשני היבטים עיקריים:

- מעקב רב שנתי אחר התבססות צמחים (מינים) שנשתלו במסגרת שיקום הצומח
- מעקב רב שנתי אחר התבססות צמחים (מינים) המתחדשים מעצמם בתהליך של סוקצסיה טבעית

1. ניטור שיקום הצומח יבוצע בכל האתרים שנשתלו במסגרת השיקום, במקומות בהם שוקמו שתי הגדות יבוצע ניטור בכל אחת מהן.

אום ג'וני: גדה מערבית של הערוץ, גדה מערבית של האי

נפתול בית זרע: גדה מערבית של הנפתול, האי כולו

"כיסים": חמישה אזורי שתילה בגדה המערבית והמזרחית לסרוגין, בין נפתול בית זרע לנפתול בית זרע דרום

נפתול דרומי (תל עובדיה): גדה מערבית של הנפתול, גדה מזרחית של הנפתול

2. הניטור יבוצע בשיטת Point transect, ברצועת השתילה המרכזית במקביל לערוץ הזרימה, במרחק 4-5 מטרים מקו המים. בכל אתר יבוצע זוג חתכי צומח באורך 20 מ' כל אחד, חתך אחד לאורך צינור הטפטוף וחתך מקביל באמצע המרחק בין צינורות ההשקיה. מרווחי הדיגום יהיו 0.5 מ', בהתאם למרחק השתילה לאורך צינור ההשקיה. ניטור זה יאפשר מעקב אחר התבססות המינים שנשתלו במסגרת שיקום הצומח, אחר שיקום עצמי של מינים בתהליך של סוקצסיה טבעית ואחר חדירה והתבססות של מינים פולשים.

3. ניטור שיקום הצומח ייצג את כל אתרי השתילה, זוג חתכי ניטור אחד לפחות בכל אתר. מספר החזרות יקבע בהתאם לימי העבודה בפועל, כך שניתן יהיה לסיים את הניטור השנתי בשני ימי עבודה.

4. סימון חתכי הניטור יבוצע עם השלמת השתילה במאי – יוני 2015, בתאום עם נעם רבין ממשלת הרדוף ויונתן הררי מרט"ג. החתכים יסומנו במוטות ברזל ויתועד הנצ. של כל חתך. סימון החתכים, תעוד נצ. ודיגיטציה של חתכי הניטור ע"ג מפת אורטופוטו עדכנית יבוצעו על ידי רט"ג - באחריות יונתן הררי.

5. ניטור צומח ראשון יבוצע עם השלמת השתילה ביוני 2015, וישמש כנקודת ייחוס לניטור רב שנתי שיבוצע פעם בשנה בחודש מאי / יוני. במסגרת הניטור יבחנו המדדים הבאים:

א. רשימת מינים

ב. אחוז כיסוי של כל מין

ג. שינויים בהרכב המינים, בכלל זה מינים פולשים ומתפרצים

ד. שינויים באחוז הכיסוי של המינים

6. השלמת שתילים שלא יקלטו במהלך השנים, במידה ותדרש, תתועד ותזכה להתייחסות במסגרת הניטור הרב שנתית.